

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Maakuntahallitus 24.01.2022 § 19
11/07.03.00/2022

Valmistelija

Laura Blomqvist
puh. +358 40 139 0173
laura.blomqvist@ekarjala.fi

Etelä-Karjalan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) on laadittava ilmastolain (609/2015) mukaan kerran vaalikaudessa. Ensimmäinen suunnitelma valmistui vuonna 2017. Uusi ilmastosuunnitelma annetaan selontekona eduskuntaan alkuvuodesta 2022. Se on laadittu voimassa olevan ilmastolain vaatimusten mukaisesti. Valmisteilla oleva ilmastolain uudistus vaikuttaa todennäköisesti seuraavien keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmien sisältöön ja laatimisprosesseihin.

KAISUn päätarkoituksena on määritellä keinot, joilla taakanjakosektorille asetetut vuosien 2030 ja 2035 päästövähennystavoitteet voidaan saavuttaa. Taakanjakosektorille kuuluvat maankäyttösektoria lukuun ottamatta päästökaupan ulkopuoliset sektorit eli liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöjä.

KAISU on valmisteltu rinnakkain kansallisen ilmasto- ja energiastrategian valmistelun kanssa. Näillä kahdella suunnitteluprosessilla on useita yhtymäkohtia. Sekä strategia että suunnitelma nojaavat samoihin taustalaskelmiin ja vaikutusarviointeihin, jotka on laadittu Hiilineutraali Suomi 2035 – ilmasto- ja energiapolitiikan toimet ja vaikutukset - hankkeessa vuonna 2021. EU komission heinäkuussa 2021 esittämä taakanjakoasetuksen muutos on otettu tämän suunnitelman tavoitteenasettelun lähtökohdaksi. Komission ehdotuksen mukaan Suomen päästövähennysvelvoite taakanjakosektorilla kiristyisi 39 prosentista 50 prosenttiin vuonna 2030 verrattuna vuoden 2005 päästöihin. Suunnittelutyön aikana on myös tarkentunut mikä on taakanjakosektorin päästövähennysten osuus vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisessa päästökaupan ja maankäyttösektorin rinnalla. Etelä-Karjalan liitto pitää suunnitelmaa kattavana ja helppolukuisena. Suunnitelman valmisteluvaiheessa on tehty laajaa sidosryhmäyhteistyötä ja kerätty paljon palautetta erilaisten foorumien ja työryhmien kautta.

Suunnitelman tavoitteet

Suunnitelman tavoitteissa esitetään, että ”Ajallisen jouston ja kertaluontoisen jouston lisäksi jäsenmailla on käytettävissä joustomahdollisuus taakanjakosektorin ja maankäyttösektorin välillä. Jos Suomen maankäyttösektorin nettonielu ylittää LULUCF-asetusehdotuksen mukaisen tavoitteen, voidaan nieluyksiköitä hyödyntää taakanjakosektorilla.” Lisäksi todetaan, että ”Hiilineutraaliudessa keskeistä on hiilinielujen oletettu määrä vuonna 2035, joka määrittelee vaadittavien päästövähennysten suuruusluokan.” Etelä-Karjalan liitto korostaa, että

ensisijaisena tavoitteena tulisi aina olla kasvihuonekaasupäästöjen johdonmukainen ja tavoitteellinen vähentäminen. Joustokeinojen pitäminen takaporttina voi heikentää päästövähennysten tavoitteellisuutta. Joustomenetelmään sisältyy myös riski maankäyttösektorin nettonielun epäsuotuisasta kehitymisestä. Tavoitteiden asetannassa olisi voitu asettaa rima jopa nykyistä korkeammalle, koska hiilinieluoletuksiin sisältyy epävarmuuksia ja päästövähennyksissä olisi hyvä tähdätä mahdollisimman korkealle. Nyt tavoitteet on asetettu suunnitelmassa esitettyjen mm. Hiisi-hankkeeseen pohjautuvien laskelmien pohjalta, joiden mukaan nykytoimien ja tavoitteen välille jää 5,6 miljoonan tonnin päästökuilu vuonna 2030. Myös mahdollisten laskentaepävarmuuksien varalta päästövähennystavoitteet olisi voitu asettaa korkeammalle.

Liikenne

Suunnitelmassa esitettävät liikenteen päästövähennyksiä koskevat toimenpiteet nojaavat Valtioneuvoston toukokuussa 2021 hyväksymään periaatepäätökseen (LVM/2021/62) kotimaan liikenteen päästöjen vähentämisestä eli fossiilittoman liikenteen tiekarttaan. Tiekartan tavoitteena on kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen puolittaminen vuoden 2005 tasosta vuonna 2030 ja päästöjen poistaminen kokonaan vuoteen 2045 mennessä. Toimenpiteet kohdentuvat erityisesti tieliikenteeseen ja ne toteutetaan kolmivaiheisesti.

Etelä-Karjalan liitto pitää hyvänä, että liikenteen osalta painotetaan tieliikenteen toimenpiteitä, koska vuoden 2020 kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöistä 95 prosenttia syntyi tieliikenteestä. Etelä-Karjalan liitto haluaa korostaa, että fossiilittoman liikenteen tiekartan luonnoksessa tunnustetaan, että Suomi on harvaan asuttu maa ja auto on monelle ihmiselle välttämätön liikkumisväline nyt ja tulevaisuudessa. Harvaan asutuilla alueilla ei ole realistista puhua henkilöautoilusta luopumisesta, vaan päästövähennysratkaisuja on etsittävä alueiden erityispiirteet huomioiden. Etelä-Karjalan liiton mielestä fossiilittomiin käyttövoimiin siirtymisen aikataulussa tulee huomioida itäisen ja pohjoisen Suomen olosuhteista johtuva riippuvuus henkilöautoilusta sekä talviolosuhteiden aiheuttamat haasteet fossiilittomien polttoaineiden, erityisesti sähkö, luotettavuudelle ajoneuvoissa.

Fossiilittomien polttoaineiden jakeluverkon laajentaminen koko Suomen kattavaksi on tärkeä tavoite. Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että liikennesähkön ja -kaasun julkisen jakeluinfrastruktuurin tuen myöntämisessä huomioidaan erityisesti alueet, joilla ei vielä ole julkista fossiilittomien polttoaineiden jakeluverkkoa. Samalla Etelä-Karjalan liitto korostaa, että niin EU:n kuin kansallisen tason lainsäädännön tulee tukea synteettisten polttoaineiden kehittämistä ja siten edistää siirtymistä vähähiiliseen liikenteeseen. Synteettisten polttoaineiden kehittämisen ja tutkimuksen edistäminen voisivat näkyä myös suunnitelman toimenpiteissä.

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että liikenteen päästövähennystoimenpiteet eivät heikennä Itä- ja Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kilpailukykyä eivätkä nosta logistiikkakustannuksia raaka-aineiden ja tuotekuljetusten osalta. Liikenteen päästövähennystoimenpiteillä ei myöskään tule lisätä alueellista eriarvoisuutta asukkaiden ja elinkustannusten näkökulmasta.

Etelä-Karjalan liiton mielestä pandemian myötä valtavaan kasvuun lähtenyt etätyö voi tulevaisuudessa edistää liikenteen kasvihuonekaasupäästötavoitteiden saavuttamista, elinkeinotoiminnan

sujuvuutta ja monipaikkaisuuden mahdollisuuksia, kun päivittäiset henkilöliikenteen liikennesuoritteet vähenevät. Etelä-Karjalan liitto pitääkin tärkeänä, että etätyön täysimääräisen hyödyntämisen esteet puretaan mm. toimivilla ja kattavilla tietoliikenneyhteyksillä. Viestintäverkkoja kehittämällä voidaan vaikuttaa ihmisten liikkumistarpeeseen ja -suoritteisiin vähentävästi sekä samalla myös vähentää liikkumisen aiheuttamia päästöjä. Sujuvat matkaketjut ja liityntäyhteydet Suomen eri alueilla edistävät myös omalta osaltaan kasvihuonekaasupäästötavoitteiden saavuttamista sekä alueiden sisäistä ja ulkoista saavutettavuutta. Kun matkaketjut ja liityntäyhteydet ovat sujuvia, entistä useammalla on mahdollisuus valita vähäpäästöisempi liikkumismuoto.

Maatalous

Maatalouden osalta suunnitelmassa todetaan, että CAP-ohjelman kautta ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista toteuttaa kaikkia maatalouden ilmastonmuutoksen hillitsemis- tai sopeutumistoimenpiteitä, vaan käyttöön tulee ottaa myös kansallisia toimenpiteitä.

Yli 40 valtiota ja suuri määrä erilaisia organisaatioita on sitoutunut vuonna 2015 Pariisin ilmastokokouksessa lanseerattuun 4/1000 tavoitteeseen. Siinä pyritään lisäämään maaperän hiiliensidontaa 4 promillea, mikä vähentäisi hiilidioksidipäästöjä globaalilla tasolla merkittävästi. Myös KAISUssa tiedostetaan maaperän hiiliensidontapotentiaalin merkitys. Esimerkiksi turvemaiden viljelykäytännöt, metsitys ja kosteikkoviljely on nostettu toimenpiteinä suunnitelmaan. Etelä-Karjalan liitto pitää esitettyjä toimenpiteitä oikeansuuntaisina. Maaperän hiiliensidonnassa on valtava potentiaali ja liitto näkeekin hiiliviljelyn edistämisen tärkeänä toimenpiteenä, jota suunnitelmassa voisi korostaa enemmän. Maaperän päästöjen ja hiiliensidonnan laskemiseen ja hiiliensidonnan kehittämistyöhön keskittyvää tutkimusta tulee olla riittävästi, jotta maatalouden toimenpiteissä voidaan hyödyntää parasta saatavilla olevaa tietoa. Myös edelläkävijäviljelijöiden oppien hyödyntäminen ja yleistäminen olisi alueellisesti tehokasta.

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että biokaasun tuotannon sekä uusien lannankäsittelytekniikoiden kehittämistä tuetaan riittävästi. Nämä kysymykset linkittyvät vahvasti myös vesiensuojelukysymyksiin ja saavutettavat hyödyt ovat moninkertaiset.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Etelä-Karjalan liitto pitää hyvänä asian, että suunnitelmassa on nostettu esille kuntien tärkeä rooli hiilineutraaliuteen pyrkimisessä. Kunnilla on hyvät edellytykset vähentää eri sektoreidensa päästöjä sekä aktivoida kuntalaisia mukaan talkoisiin. Ilmastotyö edellyttää kuitenkin riittävästi resurssia. Esimerkiksi Etelä-Karjalan pienten kuntien kohdalla ongelmana on usein kuntaorganisaatioiden keveys ja henkilöresurssin vähyyks. Onkin hyvä, että suunnitelmassa on tunnistettu tarve tarjota kunnille verkostotyön lisäksi myös yhä enemmän asiantuntijatukea ja rahoitusta.

Kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamisen yhdeksi toimenpiteeksi on kirjattu ”Lisätään ilmastolakiin velvoite kunnille, seuduille tai maakunnille laatia ilmastosuunnitelmat.” Maakunnan liiton näkökulmasta ajatus on kannatettava, samoin kuin maakuntien liittojen ilmastotyön ja ilmastoyhteistyön edistäminen, mikä on jo toisaalta kirjattukin lakiin alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (756/2021 17 §). Etelä-Karjalan liitto pitää ilmastotyön tekemistä laajemmissa kokonaisuuksissa tehokkaana. Myös suunnitelman

valmisteluvaiheen sidosryhmä- ja kansalaiskuulemisissa tuotiin esille alueellisen ilmastotyön tarpeellisuutta. Kuitenkin uusien velvoitteiden myötä myös maakuntaliittojen ilmastotyöhön käytettävät resurssit on turvattava. Myös ilmastosuunnitelmien tavoitteenasetannan, laajuuden, toteutusvastuiden ja suhteen muuhun lainsäädäntöön ja velvoitteisiin (esim. laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta) tulisi olla jo etukäteen selvillä, jotta resurssit saadaan suunnattua järkevästi.

Maksuttomien ja ajantasaisten päästötyökalujen saatavuus on suunnitelmassa kirjattu toimenpiteeksi ja Etelä-Karjalan liitto näkeekin sen perusedellytyksenä alueellisten suunnitelmien laatimiselle sekä alueellisen ilmastotyön tekemiselle. Myös erilaisen seurantadatan ja indikaattoreiden saatavuus on oleellinen tekijä alueellisen ilmastotyön kannalta.

Monipaikkaisuus on pandemian myötä lähtenyt nopeaan kasvuun ja niin sen mahdollistamisen kuin kehittymisen seurantakin tulisi olla myös osa KAISUa. Ympäristöministeriön kehityskuvatyo vastannee osaltaan tähän tiedon tarpeeseen ja antaa myös aluekehitykselle valmiuksia vastata kehitykseen.

Julkiset hankinnat

Julkisten hankintojen kohdalla ei ole mainittu vuonna 2021 julkaistua Vähähiilisten hankintojen pelikirjaa, joka on osa valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton Hankinta-Suomi-toimenpideohjelmaa ja yksi kansallisen julkisten hankintojen strategian toimeenpanoa tukeva toimenpide. Se nostaa esille vähähiilisten hankintojen pullonkauloja ja ongelmakohtia, mutta myös antaa käytännön työkaluja ja strategioita vähähiilisyystavoitteiden saavuttamiseksi. Etelä-Karjalan liitto toteaaakin, että Pelikirjan jalkauttaminen osaksi kuntien toimintaa olisikin konkreettinen vähähiilisiä hankintoja edistävä toimenpide, johon tulisi osoittaa resurssia.

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Suunnitelmaan sisältyy paljon epävarmuuksia, jotka liittyvät niin laskentaan, hiilinielujen kehittymiseen kuin suunnitelman toteutukseen. Suunnitelmassa todetaan ”Toimenpiteiden päästövähennysarvioita ovat tehneet VTT:n, Luken, SYKEN, työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön asiantuntijat. Sekä laskelmiin toimien vaikutusarvioista että perusskenaarion toteutumiseen ja toimintaympäristön muutoksiin sisältyy runsaasti epävarmuutta. Yksityiskohtaista suunnitelmaa kaikkien lisätoimien toimeenpanosta ja aikatauluista ei myöskään tässä vaiheessa ole.” Nämä ovat kriittisiä asioita päästövähennysten toteutumisen ja toimenpiteiden implementoinnin kannalta. Etelä-Karjalan liitto pitääkin tärkeänä, että suunnitelman toimeenpanon vastuut ja resurssit jaetaan riittävällä tavalla. Myös laskelmien tarkennus sekä tarvittavat korjausliikkeet tulee tehdä mahdollisimman etupainotteisesti. Suunnitelmassa esitetään, että epävarmuuksista johtuen jatkosuunnittelussa tulisi pyrkiä tavoitteiden ylittämiseen riittävällä varmuusmarginaalilla, mitä Etelä-Karjalan liitto pitää kannatettavana.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Suunnitelman vaikutusten arviointi -osiossa todetaan: ”Ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta voi pyrkiä parantamaan muun muassa edistämällä hyötyjen ja haittojen tasaista jakautumista eri väestöryhmien kesken, huomioimalla erilaisten ryhmien tarpeet riittävästi sekä kuulemalla

sidosryhmiä toimien valmistelun aikana.” Etelä-Karjalan liitto näkee, että KAISUn laajamittainen implementointi edellyttää suunnitelman laajaa sosiaalista hyväksyntää. Se puolestaan edellyttää oikeudenmukaisuuden toteutumista eli myös vähäosaisimpien on pystyttävä osallistumaan toimeenpanoon, mutta toisaalta heihin ei tule kohdistua kohtuuttomia vaikutuksia. Myös eri elinkeinojen ja alueiden välinen oikeudenmukaisuus olisi pystyttävä turvaamaan.

Päätösehdotus

Hyväksytään lausuntoehdotus.

Päätös

Esittelijä teki muutetun päätösesityksen:

Lausuntoluonnoksen kohta 'Suunnitelman tavoitteet' muokataan seuraavan sisältöiseksi:

Suunnitelman tavoitteet

Suunnitelman tavoitteissa esitetään, että ”Ajallisen jouston ja kertaluontoisen jouston lisäksi jäsenmailla on käytettävissä joustomahdollisuus taakanjakosektorin ja maankäyttösektorin välillä. Jos Suomen maankäyttösektorin nettonielu ylittää LULUCF-asetusehdotuksen mukaisen tavoitteen, voidaan nieluyksiköitä hyödyntää taakanjakosektorilla.” Lisäksi todetaan, että ”Hiilineutraaliudessa keskeistä on hiilinielujen oletettu määrä vuonna 2035, joka määrittelee vaadittavien päästövähennysten suuruusluokan.” Etelä-Karjalan liitto korostaa, että ensisijaisena tavoitteena tulisi aina olla kasvihuonekaasupäästöjen johdonmukainen ja tavoitteellinen vähentäminen. Joustokeinojen pitäminen takaporttina voi heikentää päästövähennysten tavoitteellisuutta. Joustomenetelmään sisältyy myös riski maankäyttösektorin nettonielun epäsuotuisasta kehitymisestä.

Edellä kuvatulla tavalla muokattu lausuntoesitys hyväksyttiin yksimielisesti.

Merkittiin, että Jani Mäkelä saapui kokoukseen klo 10:28 asian käsittelyn aikana.